

Orgelconcerten bij kaarslicht 2017

ABDIJKERK

WILLEM III STRAAT 40

2552 BS DEN HAAG

WWW.ABDIJKERK.INFO

Bach bij kaarslicht

4 november 2017, 15.30 uur

Anna Karpenko

11 november 2017, 15.30 uur

Winfried Böning

18 november 2017, 15.30 uur

Gijsbert Kok

AANVANG 15.30 UUR

Het historische orgel van de Loosduinse Abdijkerk

1780-1791

Joachim Reichner

1856

J. Bätz & Co (C.G.F. Witte)

2006

Orgelmakerij Steendam

restauratie en uitbreiding met
zelfstandig pedaal.

Abdijkerk, zondagmiddag 19 november 2017,
15.30 uur, toegang gratis

Lautenwerk

Isabel Favilla (Blokfluit),
Giulio Quirici (luit)

Werken van Dieupart en Bach.

Arie Molenkamp
Stichting

www.abdijkerk.info
www.facebook.com/Abdijkerk/

U kunt ons steunen door Vriend te worden en jaarlijks een vast bedrag (minimaal €15, aftrekbaar voor de belasting) over te maken op NL87RABO0119625776 t.n.v. Arie Molenkamp Stichting te Den Haag o.v.v. (nieuwe) Vriend. Vermeld s.v.p. uw e-mail adres, zodat wij u op de hoogte kunnen houden van onze activiteiten. Uw steun is hard nodig en wordt bijzonder gewaardeerd!

Hoofdwerk (C-f''')

Bourdon	16 vt **
Prestant	8 vt *
Holpijp	8 vt *
Octaaf	4 vt *
Fluit	4 vt **
Quint	3 vt *
Octaaf	2 vt *
Mixtuur	II-III ¹
Cornet	V
Trompet	8 vt bas **
Trompet	8 vt disc **

Rugwerk (C-f''')

Prestant	8 vt *
Bourdon	8 vt *
Viola di Gamba	8 vt **
Octaaf	4 vt *
Fluit	4 vt **
Roerquint	3 vt *
Gemshoorn	2 vt *
Dulciaan	8 vt bas **
Dulciaan	8 vt disc **
Tremulant	
Afsluiter	

Pedaal (C-d')

Subbas	16 vt ³
Gedekt	8 vt ²
Basson	16 vt ³

Koppels: HW-RW / Ped-HW
Calcant

* Reichner met gebruikmaking
ouder 17^e- en 18^e eeuwse pijpwerk

** Witte 1856

¹ Reichner, Witte, Steendam

² Witte 1864 (uit voormalig
Witte-orgel Haagse Kloosterkerk)

³ Steendam 2006

De beroemde *Toccaten en Fuga in d-klein* moet wel het meest gespeelde orgelwerk aller tijden zijn; alhoewel niet in Bach's eigen handschrift overgeleverd, waardoor het auteurschap van Bach niet 100% vaststaat, moet het volgens recente studies toch iets later worden gedateerd (rond 1710) dan altijd aangenomen werd. Opvallend is de retorische kracht in de Toccaten, de veeleisende pedaalpartij en de echo-effecten in de Fuga. De dalende melodie van de Fuga is direct afgeleid van de eerste noten van de Toccaten. Duidelijk aanwezig is de invloed van vioolmuziek, een instrument dat Bach zelf ook goed beheerste.

Erbarm' dich mein is een koraalvoorspel dat rond 5¹ 48 ontstaan moet zijn: hierin is duidelijk het smekende in de muziek te horen in een imitatie van het strijkers tremolo, waarbij in de linkerhand pulserende akkoorden onophoudelijk te horen zijn. De rechterhand laat in lange noten het koraal horen.

Van rond 1706 is de partita over *Christ du bist der helle Tag*. Hierin laat Bach horen dat hij het meesterschap van Georg Böhm in deze vorm uitstekend beheerste. Böhm moet een grote indruk op de jonge Bach hebben achtergelaten: in 1701, slechts 16 jaar oud, hoort hij Böhm voor het eerst in Lüneburg, en er volgen een reeks partita's en Preludes en Fuga's in deze virtuoze stijl. We horen eerst het koraal, gevolgd door 6 variaties, waarin het koraal is terug te horen. Allerlei vormen passeren de revue: van een duo (variatie 1 en 3), een omspeling met energieke motieven (variatie 2), een vierstemmige omspeling (variatie 4), een speelse dans (variatie 5) tot een volgrepige zetting met de melodie in het pedaal (variatie 6).

Uit het *Orgelbüchlein*, een serie korte koraalvoorspelen, een van de bekendste bewerkingen. *Ich ruf zu dir* is een trio: in de rechterhand horen we de met ornamenten versierde koraalmelodie, de linkerhand speelt een melancholieke sliert golvende noten, het pedaal is als een pizzicato spelende cello of contrabas.

Wat is nu dé Bach-stijl? Van Bach kunnen we zeggen dat hij rond zijn 30ste levensjaar zijn eigen stijl bereikte. Opvallend is dat vóór die tijd Bach alle toen bestaande stijlen zo volledig mogelijk probeerde te absorberen. Zo ook de Italiaanse stijl: hij bewerkte een heel aantal concerten van Vivaldi voor orgel en clavecimbel. De meesterlijke transcriptie voor orgel van Vivaldi's Concerto in a-klein voor 2 violen RV 522 maakte Bach rond 1713/1714. Het stelde nieuwe eisen aan de virtuositeit van de organist en legt ook voor de orgelbouw de lat hoger. Zo komt er in het pedaal de hoge e voor.

De *Air* (zo geheten om aan te duiden dat het geen dansvorm was zoals Gigue of Gavotte, maar een aria, een melodie) is het tweede deel van de Orkestsuite nr. 3, die Bach na 1723 heeft geschreven toen hij leider was van het orkest Collegium Musicum in Leipzig. Vandaag horen we de bewerking van Anna Karpenko in een triovorm, zoals een langzaam deel van een trionsonate met drie zelfstandige stemmen.

Meesterschap en virtuositeit: rond 1735 grijpt Bach terug op eerdere studies naar de Italiaanse stijl. Het *Italiaans Concerto* is afkomstig uit de *Clavierübung* deel 2, dat is geschreven voor clavecimbel. Het is geen transcriptie van een werk van een Italiaanse componist, maar een origineel werk in de Italiaanse stijl, die in Bach's handen wel een doorwrochte transformatie ondergaat. Duidelijk aanwezig in het werk is de concertante stijl met de afwisseling tussen tutti- en solopassages. De hoekdelen zijn uiterst virtuoos en vooruitstrevend in toonsoort- en dissonantbehandeling. Het middendeel is zeer herkenbaar als een rijk versierde solo voor een viool, met zachte orkestbegeleiding. Anna Karpenko nam het werk eerder op CD op in de oorspronkelijke versie voor clavecimbel: Caro Mitis CD 0032003, J.S. Bach, Oboenwerke volume 2, Alexei Utkin & Hermitage Orchestra.

Bert den Hertog

4 november 2017

Anna Karpenko

Anna Karpenko Anna Karpenko studeerde klavecimbel en orgel (cum laude) aan het Moskouse Staats Conservatorium bij Alexey Parshin en Olga Martynova. Zij studeerde in juni 2015 af voor haar Master Degree Orgel aan het Rotterdams Conservatorium bij Ben van Oosten. Zij volgde masterclasses bij o.a. Guy Bovet, Jean Guillou, Lorenzo Ghielmi en Martin Haselbock.

Ze won verschillende prijzen op internationale concoursen (w.o. 1ste prijs International Organcompetition Marcello Galanti 2002, Italië, en prijs voor beste uitvoering van Tariverdievs orgelwerken en diploma op de Tariverdiev Competition 2007 in Kaliningrad en de 2de prijs op het Internationaal Orgelconcours Breda 2015). Zij maakte deel uit van de ensembles 'Hermitage Group' en 'Pratum Integrum', waarmee zij 7 Caro Mitis CDs opnam. Vanaf 2015 vormt zij het duo 'Toetsen en fluiten' met de fluitiste Katja Pitelina. Zij was docent voor orgel in Moskou en organiseerde het 1ste Jeugd Orgelfestival in Tallinn (2012) en masterclasses en concerten in Scheveningen in 2013; onder haar leerlingen zijn veel laureaten van jeugdcompetities. Zij assisteerde bij de organisatie van masterclasses voor jonge organisten uit Rusland op het Bachfestival Dordrecht 2014. Zij is organist in Pro Rege (Rotterdam) en de Duits Evangelische Kerk in Den Haag.

Programma

Toccata en Fuga in d-klein *BWV 121*

Choralvorspiel

Erbarm'dich mein, o Herre Gott BWV 721

Partite diverse sopra

Christ du bist der helle Tag BWV 766

Choralvorspiel

Ich ruf' zu dir, Herr Jesu Christ BWV 639

Concerto in a-klein *BWV 159*

allegro - adagio - allegro

Air

(uit Orkestsuite nr. 3 *BWV 7624*)

Italiaans Concert in F *BWV 537*

allegro - andante - presto

De Variationen beginnen met een aria (een lieflijke sarabande). Hierop volgen 30 variaties die eindigen met een letterlijke herhaling van de aria. De variaties volgen niet de melodie van de aria, maar het harmonisch verloop van de uit 32 'fundament-noten' opgebouwde baslijn.

Elke derde variatie (dus de variaties 3, 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24 en 27) is een intervalcanon, waarbij de intervallen in de opeenvolgende canons steeds groter worden, van prime tot none. De dertigste variatie is evenwel geen canon maar een ontspannend quodlibet of potpourri, waarin Bach twee populaire liedjes uit zijn tijd muzikaal vermengt: Ich bin so lang nicht bei Dir g'west (Ik ben zo lang niet bij jou geweest) en Kraut und Ruben haben mich vertrieben (Zuurkool en rapen hebben mij weggejaagd). Volgens sommige beschouwers bedoelt Bach met dit mopje (scherzo) dat al die qua complexiteit toenemende variaties (zuurkool en rapen) de melodielijn van de oorspronkelijke aria hebben weggejaagd van de baslijn, maar dat de hereniging op komst is.

Aria

Variatio 1

Variatio 2

Variatio 3 Canone all'unisuno

Variatio 4

Variatio 5

Variatio 6 Canone alla secunda

Variatio 7 al tempo di giga

Variatio 8

Variatio 9 Canone alla terza

Variatio 10 fughetta

Variatio 11

Variatio 12 Canone alla quarta

Variatio 13

Variatio 14

Variatio 15 Canone alla quinta, andante

Variatio 16 ouverture

Variatio 17

Variatio 18 Canone alla sesta

Variatio 19

Variatio 20

Variatio 21 Canone alla settima

Variatio 22 alla breve

Variatio 23

Variatio 24 Canone all'ottava

Variatio 25 adagio

Variatio 26

Variatio 27 Canone alla nona

Variatio 28

Variatio 29

Variatio 30 Quodlibet

Aria da capo e fine

11 november 2017

Winfried Böinig

Winfried Böinig (1959) begon met orgelspelen op 13-jarige leeftijd en ontving zijn eerste lessen van Wolfgang Wunsch, de voormalige Domorganist van Bamberg. Hij vervolgde zijn studie van 1978 tot 1984 aan de Musikhochschule in München met Franz Lehrndorfer (orgel) en Fritz Schieri (directie). Hij studeerde cum laude af en in 1984 kreeg hij het Master-Class diploma. In 1993 ontving hij zijn doctoraat in de muzikwetenschappen aan de Universiteit Augsburg. Van 1984 tot 1998 was hij organist en koordirigent van de St. Joseph te Memmingen (Beieren). Sinds 1998 is hij professor voor orgel en improvisatie aan de Musikhochschule te Keulen. In oktober 2001 werd hij benoemd als organist van de Keulse Dom.

Programma

Johan Sebastian Bach (1685-1750)
Goldberg-Variationen BWV 988

De drie belangrijkste genres uit de orgelmuziek van J.S. Bach zijn in dit programma vertegenwoordigd: monumentale preludes en fuga's, een kamermuzikale triosonate en enkele koraalbewerkingen.

Het *preludium en fuga in G* is een vroeg werk waarin te horen is hoe Bach aansluiting zoekt bij de orgelwerken van Buxtehude en Bruhns. Bach onderscheidt zich met name door de virtuoze pedaalpartij en de grote lengte van de fuga.

In zijn koraalbewerkingen toont Bach een ongeëvenaarde rijkdom aan muzikale ideeën en technieken. De vier koralen op dit programma laten hier iets van horen.

Schmücke dich is een avondmaalslied. Het innige, enigszins mystieke karakter van de tekst komt tot uitdrukking in de vrij omspeelde koraalmelodie, de lyrische middenstemmen en de licht dansante beweging van de driekwartsmaat.

Dies sind die heil'gen zehn Gebot is Luther's berijming van de Tien Geboden. Hij gebruikte hiervoor een reeds bestaande melodie, die hij vereenvoudigde. Bach's "Dritter Theil der Clavierübung" bevat twee bewerkingen van dit koraal, beiden met symbolische verwijzingen naar de Tien Geboden. BWV 678 brengt de melodie consequent in canon (volgens sommigen een verwijzing naar de strenge wet). BWV 679 telt tien inzetten van het thema, waarvan vier in de omkering.

Jesu meine Freude heeft een ongebruikelijke tweedelige vorm. Het eerste deel is een twee- en driestemmige fugatische behandeling van een vrij thema, waartegen (afwisselend in een van de stemmen) de eerste zes regels van de koraalmelodie verschijnen. Daarna volgt een wisseling naar de 3/8 maat (vanwege het dansante karakter wellicht een verbeelding van de "Freude" uit de tekst?) met een omspeling van de laatste vier regels van het koraal.

Bach bestudeerde en verwerkte zowel Noord-Duitse, Franse als Italiaanse invloeden in zijn muziek. Een bewijs van dat laatste is de *fuga* BWV 579, gebaseerd op het thema en contrasubject (d.w.z. de tegenstem bij het thema) uit het tweede deel van de triosonate op 3 nr. 4 uit 1689 van Corelli.

Net als bij BWV 550 overtreft de jonge Bach hier zowel in lengte als in kwaliteit zijn voorbeeld. Tegenover 39 maten bij Corelli schrijft Bach een fuga van maar liefst 102 maten op hetzelfde thema.

De *triosonate*, geschreven voor twee melodie-instrumenten en een bas, behoort tot het domein van de kamermuziek. Bach schreef dergelijke werken echter ook voor orgel, uit te voeren op twee klavieren en pedaal. De zes triosonates BWV 525-530 schreef hij wellicht als studiemateriaal voor zijn oudste zoon Wilhelm Friedemann. Het manuscript van Bach is bewaard gebleven en dateert van ca. 1730. Het eerste deel van BWV 530 is verwant aan het Italiaanse concerto, het laatste deel aan de fuga of de driestemmige inventionen.

De *Preludium en fuga in b-klein* (naar de Duitse benaming meestal 'de h-moll' genoemd) is een zeer origineel en muzikaal rijk stuk, uniek in Bach's orgeloeuvre. De ontstaanstijd is niet exact bekend.

Gijsbert Kok

18 november 2017
Gijsbert Kok

Gijsbert Kok studeerde orgel, kerkmuziek, improvisatie en muziektheorie aan de conservatoria van Den Haag, Tilburg en Rotterdam en beiaard aan de Nederlandse Beiaardschool in Amersfoort.

Hij is co-titulaire organist van de Abdijkerk in Den Haag - Loosduinen en organist van de American Protestant Church in Den Haag. Tevens is hij stadsbeiaardier van Den Haag en Scheveningen en vaste bespeler van de carillons van Voorschoten en Zoetermeer. Hij is hoofdvakdocent muziektheorie aan het Rotterdams Conservatorium en hij heeft een concertpraktijk als organist, beiaardier en begeleider.

Programma

Preludium en fuga in G BWV 550

Schmücke dich, o liebe Seele BWV⁰ 98

Triosonate nr. 6 in G BWV 530
Vivace - Lento - Allegro

Fuga op een thema van Corelli BWV 579

Dies sind die heil'gen zehn Gebot
- a 2 Clav. e Pedale BWV 678
- Fughetta BWV 679

Fantasia sopra *Jesu, meine Freude* BWV 713

Preludium en fuga in b BWV 544

